Hispanization ในสังคมฟิลิปปินส์

สีดา สอนศรี

บทความนี้ไม่ได้เป็นบทความวิชาการที่ลึกๆ อย่างที่ผู้เขียนได้เคยเขียนมา เพราะเป็นนานาสาระตาม Theme ของวารสารที่เพิ่งเปิดตัว แต่เป็นความรู้สำหรับผู้ที่ต้องการรู้กลยุทธการบริหารประเทศของเจ้าอาณานิคมประเทศหนึ่งที่ค้นพบ และยึดครองฟิลิปปินส์ที่มีวิธีการแตกต่างจากเจ้าอาณานิคมอื่นๆ ที่ยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สเปนได้ยึดครองฟิลิปปินส์จากปี 1521 จนถึงปี 1898 คำถามที่ว่าทำไมสเปนสนใจฟิลิปปินส์ ก็เพราะประเทศอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกครอบครองและได้รับอิทธิพลจากเจ้าอาณานิคมอื่นๆหมดแล้ว เหลืออยู่แต่ฟิลิปปินส์ที่อยู่ไกลไปในทะเลแปซิฟิกที่ยังไม่มีใครครอบครอง และมีทรัพยากรธรรมชาติมากมายอีก ทั้งประชากรยังเป็นชาวพื้นเมืองที่ยังไม่ศิวิไลซ์อาศัยอยู่กันอย่างกระจัดกระจายจากเหนือจรดใต้

วิธีการอันชาญฉลาดของสเปนก็คือต้องทำให้กลุ่มคนฟิลิปปินส์เข้าถึง วัฒนธรรม สังคม การเมืองและนโยบายเศรษฐกิจของสเปนเสียก่อน นั่นก็คือ Hispanization ในสังคมฟิลิปปินส์ สเปนเข้าครอบครองอาณานิคมไม่เหมือนเจ้าอาณานิคมประเทศอื่นๆ ที่นำความขมขื่นมาให้ก่อน สเปนนำพระเจ้าอันเป็นสัญลักษณ์ของความดีเข้ามากล่อมเกลาจิตใจก่อนแล้วค่อยปกครองภายหลังดังนี้

1. Magellan ผู้ค้นสำรวจหาเมืองขึ้นของสเปนได้ยกพลขึ้นบกที่ เมืองเซบูซึ่งเป็นเมืองหนึ่งของฟิลิปปินส์ในขณะนั้น พร้อมด้วยไม้กางเขนขนาดใหญ่ พระกุมารเยซู (Santo Nino de Cebu) และภาพวาดของพระแม่มารี มามอบให้ราชา Humabon พร้อมทั้งโน้มน้าวให้ทำพิธีรับศีลล้างบาป ประชาชนใน เซบู ส่วนหนึ่งรับศีลแต่ก็มีบางกลุ่มก็ต่อต้านแต่ในปี 1565

ประชาชน 90 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก สเปนทำให้ประชาชนเชื่อว่าศาสนาคือความดี สเปนจะนำพระเจ้า (GOD)ซึ่งเป็นตัวแทนของความดีมาให้กับประชาชน และถ้าเชื่อในพระเจ้าแล้ว พระเจ้าจะประทานความเจริญมาให้ นี่ก็เป็นความสำเร็จของเจ้าอาณานิคมสเปนในขั้นแรก เป็นการกล่อมเกลา (Socialization) ที่ได้รับความสำเร็จยิ่ง ไม้กางเขน พระกุมารเยซู และพระรูปพระแม่มารีก็เก็บรักษาไว้

อย่างดีที่เมืองเซบูจนกระทั่งทุกวันนี้ จากการครอบครองเซบูได้สำเร็จ สเปนก็ได้เข้ายึดครองมะนิลาจาก ราชา Sulayman อย่างนุ่มนวลในปี 1565 และขยายไปเกาะมินดาเนาในเวลาต่อมา

2. เมื่อได้กล่อมเกลาสังคมฟิลิปปินส์ด้วยศาสนาแล้ว กลยุทธ์ต่อมาคือการกลมกลืนสังคมฟิลิปปินส์ กลมกลืนอย่างไร กลมกลืนโดยเอาชื่อ สกุลของสเปนหลายหมื่นชื่อมาให้ชาวฟิลิปปินส์เลือกเมื่อได้รับศีลแล้ว ชื่อเดิมจะเป็นชื่อแบบพื้นเมืองที่มาจากเผ่ามาเลย์ อินโดนีเซีย และ เผ่าพื้นเมืองเดิม ด้วยเหตุนี้ชื่อชาวฟิลิปปินส์จึงเหมือนชื่อของสเปนและละตินอเมริกาที่สเปนยึดครองยกเว้นบราซิล การเปลี่ยนศาสนาและชื่อเท่ากับสเปนได้กล่อมเกลาและกลมกลืนชาวฟิลิปปินส์ไปครึ่งหนึ่งแล้ว ที่สำคัญนอกเหนือจากนี้คือการแต่งงานระหว่างชาวฟิลิปปินส์กับชาวสเปนเพื่อให้ชาวฟิลิปปินส์ได้ซึมซับและกลมกลืนทั้งในทางสังคมและวัฒนธรรมโดยสมบูรณ์แบบ ลูกครึ่ง ฟิลิปปินส์กับสเปนเรียกว่า Filipino Mestizo หรือ Spanish Filipinos

3. เมื่อกระบวนการกล่อมเกลาและกลมกลืน ของสเปนในสังคมฟิลิปปินส์ประสบผลสำเร็จ ก็นำมาซึ่งเกียรติภูมิ (Glory) ของสเปน เพราะได้ฟิลิปปินส์เป็นเมืองขึ้นอีกประเทศหนึ่งนอกเหนือจากละตินอเมริกา ก้าวต่อไปของสเปนคือหาทัพยากรธรรมชาติและเหมืองทอง (Gold) เพื่อนำมาเลี้ยงดูอาณานิคมต่างๆและนำวัตถุดิบต่างๆไปผลิตเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก

จากการกล่าวมาข้างต้น ฟิลิปปินส์มีจุดประสงค์ 3 อย่างในการครอบครองฟิลิปปินส์ คือ GOD, GOLD และ GLORY

4. เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่น่าสงสัยเลยว่า ค่านิยมต่างๆ ของสเปนอยู่ในชีวิตจิตใจของชาวฟิลิปปินส์ ตลอดระยะเวลา 377 ปี ที่อยู่ภายใต้การครอบครองของสเปน มาจนถึงปัจจุบันและตลอดไป แม้สเปนจะปกครองแบบกดขี่ข่มเหงก็ตามเพราะศาสนาอยู่ในจิตใจของพวกเขา แต่ต่อมาก็เกิดขบวนการชาตินิยมเนื่องจากปัญญาชนที่สเปนส่งไปเรียนในต่างประเทศได้นำแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยเข้ามาในฟิลิปปินส์

5. ขบวนชาตินิยมเกิดจากการบริหารประเทศที่ใช้อำนาจมากกว่าฟังความคิดเห็น การกดขี่ข่มเหงของเจ้าหน้าที่และพระสเปนต่อชาวพื้นเมือง (Indio) การเก็บส่วยจากชาวไร่ชาวนาที่ทำงานในไร่นาด้วยจำนวนเงินที่สูง การคอร์รัปชั่นของเจ้าหน้าที่สเปนที่ร่วมมือกับ พวกลูกครึ่งและชาวฟิลิปปินส์ การทำร้ายสตรี จากปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ทำให้ Jose Rizal วีระบุรุษนักรักชาติของฟิลิปปินส์ได้เขียน นวนิยาย เรื่อง Noli Me Tangere (Touch me not) ในปี 1884 เล่าถึงความประพฤติและความโหดร้ายของพระและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของสเปนที่กระทำต่อชาวพื้นเมือง และการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ของรัฐบาลสเปน รวมทั้งได้เสนอแนะให้ชาวฟิลิปปินส์และพระฟิลิปปินส์ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชาวสเปนและพระชาวสเปน ให้ชาวฟิลิปปินส์มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก แต่เขาขอให้การกระทำการเรียกร้องโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Non-Violence) ซึ่งแนวคิดนี้มีมาก่อนสมัย คานธี แนวคิดของเขากระจายไปทั่วยุโรปในขณะนั้น มีรูปปั้นของเขาที่ถูกสร้างไว้เป็นที่ระลึกที่สเปน เยอรมัน เซียะเหมิน (ประเทศจีน) และสถานที่อื่นๆ อีก นอกจากนั้นเขาได้เขียน นวนิยายต่อจาก Noli Me Tangere ชื่อ Il Filibusterlismo ซึ่งเอาตัวเขาเป็นตัว

แสดงและเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวฟิลิปปินส์โดยเฉพาะการกระทำของพระในการแสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งศาสนจักรที่มีอำนาจเหนืออาณาจักร นอกจากนวนิยายแล้วเขายังได้แต่งโครงกลอนอีกนับเป็นร้อยจุดประเด็นการรักชาติและการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง

แม้สเปนจะสร้างความขมขื่นให้ฟิลิปปินส์มากเพียงใดก็ตาม ศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกก็ยังเป็นศาสนาที่ชาวฟิลิปปินส์นับถือประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ รวมทั้งวัฒนธรรมและค่านิยมต่างๆที่มีอยู่ในศาสนาก็มีอิทธิพลต่อชาวฟิลิปปินส์ ทั้งนี้เป็นเพราะเขาแยกแนวคิดทางศาสนาออกจากการกระทำของสเปนที่เคยปกครองอย่างไม่เป็นธรรม ฟิลิปปินส์จึงเป็นประเทศคาทอลิก (Catholic Country) ประเทศเดียวในประชาคมอาเซียน และเป็นประเทศที่ประเทศในกลุ่มไม่ค่อยเข้าใจและไม่ค่อยคุ้นเคยมากนักเพราะความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและมีวัฒนธรรมร่วมน้อยมาก แต่ก็ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับประเทศใดๆ ภายในประชาคม อิทธิพลจากสเปนนอกจากค่านิยมและศาสนาแล้วคือ การรับประทานอาหารเผ็ดไม่ได้ ชอบเล่นดนตรีร้อง และมีเปียโนทุกบ้าน ดนตรีที่ไพเราะ เช่น Rondalla string music, Tejano music, Music of Catalonia, Basque music และ Flamemco เป็นต้น ผู้เขียนขอสรุปว่า Hispanization ของสเปนประสบความสำเร็จในฟิลิปปินส์ **ขอตบท้ายด้วยปีนี้เป็นปีครบรอบ 70 ปีแห่งความสัมพันธ์ ไทย-ฟิลิปปินส์ ทั้งสองรัฐบาลได้ออกแสตมป์เป็นที่ระลึก เป็นรูปช้างกับคาราบาว**

เอกสารอ่านเพิ่มเติม

สีดา สอนศรี (2556). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของฟิลิปปินส์.** แปลจาก An Economic History of the Philippines, by O.D. Corpuz. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สีดา สอนศรี (2550). **ฟิลิปปินส์: จากอดีตสู่ปัจจุบัน (1986-2006).** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สีดา สอนศรี (2560). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (2550-2558**). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรมหาวิทยาลัย

สีดา สอนศรี. **บทความต่างๆในมติชนรายวัน**